

Jan 1951

BEDRIJFSECONOMISCHE MEDEDELINGEN

g.

No 1

UITKOMSTEN VAN DE PLUIMVEEHOUDERIJ

VERSLAG VAN DE BEDRIJFSRESULTATEN OVER DE JAREN 1948 EN 1949

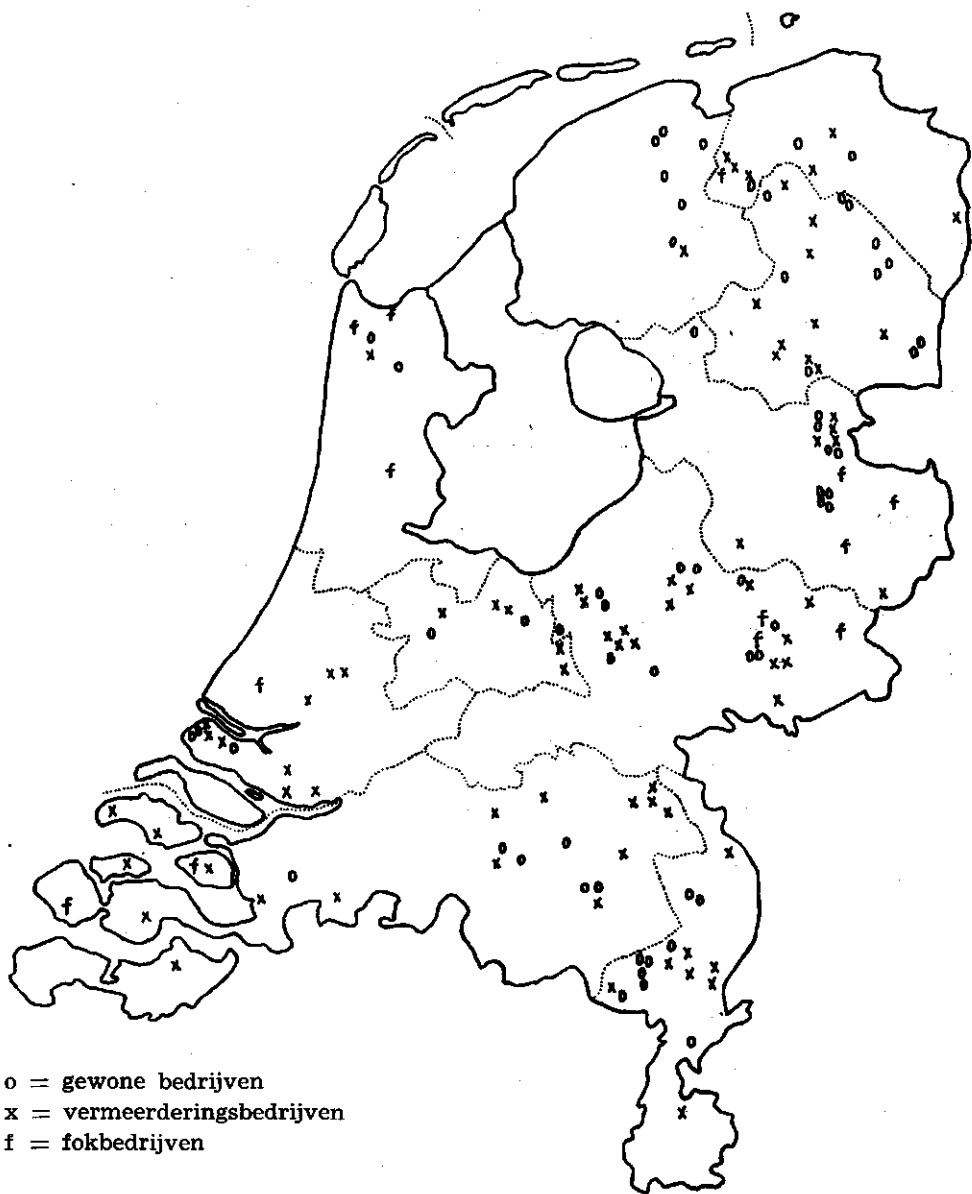
DOOR

Ir. C. M. HUPKES

LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT
VAN STOLKWEG 29 DEN HAAG

De verspreiding der pluimveebedrijven, bij het L.E.I. in administratie in 1950

DE UITKOMSTEN VAN DE PLUIMVEEHOUDERIJ

VERSLAG VAN DE RESULTATEN VAN
PLUIMVEEBEDRIJVEN OVER
DE BOEKJAREN 1947/48 EN 1948/49

DOOR

IR. C. M. HUPKES

WOORD VOORAF

Tot nu toe is het L.E.I. in wijdere kring het meest bekend geworden door de kostprijsberekeningen; deze worden gepubliceerd en er wordt ook door de belanghebbenden vrij veel over geschreven en gesproken. De bedrijfs-economische boekhoudingen, die aan deze berekeningen ten grondslag liggen, zijn afkomstig van (qua bedrijfsvoering) betrekkelijk homogene groepen landbouwbedrijven. Ze vormen echter slechts een deel van het totale aantal bedrijfsboekhoudingen, dat door het L.E.I. wordt bijgehouden, want het opstellen van kostprijsberekeningen is niet het enige doel van deze boekhoudingen. Van groot belang is ook het gebruik van de gegevens der individuele boekhoudingen als hulpmiddel bij het verbeteren van de bedrijfsvoering. Dit belang geldt uiteraard allereerst voor de bedrijven, waarvan ze afkomstig zijn; de desbetreffende bedrijfsleiders kunnen in samenwerking met de Landbouwvoorlichtingsdienst de gegevens onderling vergelijken en komen er aldus toe ervaringen uit te wisselen. Hierbij zijn ook gegevens van bedrijven met een bedrijfsvoering, die in één of meerdere opzichten als extreem kan worden aangeduid, van veel nut. Dit tweede doel wordt sedert enige jaren weliswaar zoveel mogelijk bevorderd, doch aan de gegevens van elk bedrijf kan geen algemene bekendheid worden gegeven. De zgn. standaardoverzichten, waarin de gegevens van elke groep bijeenhorende bedrijven worden vermeld, kunnen alleen aan de deelnemers zelf en aan de Voorlichtingsdienst worden uitgereikt.

Daar de resultaten van de bedrijfsanalyses echter voor velen een goede basis kunnen zijn voor het verkrijgen van meer inzicht in de economie van het landbouwbedrijf, leek het gewenst de belangrijkste gegevens — te kiezen uit al het beschikbare materiaal — zoveel mogelijk toegankelijk te maken voor een wijde kring van belangstellenden, door middel van een serie bedrijfseconomische publicaties. Deze zullen betrekking hebben op allerlei onderwerpen; sommige op de uitkomsten van een bepaald bedrijfstype, andere op belangrijke onderdelen van de bedrijfsvoering. Tevens zullen enkele uitgaven gewijd worden aan de wijze waarop de bedrijfsanalyse geschiedt.

De serie publicaties vangt aan met een studie over de pluimveehouderij, waarin gegevens zijn verwerkt van gewone pluimveebedrijven en van fok- en vermeerderingsbedrijven. Om in stijl te blijven: „Het eerste ei — bedoeld als broedei — is gelegd”. Moge deze eersteling een goed onthaal vinden in een ruime kring van praktijk, voorlichting en onderwijs en daarbij leiden tot een betere rentabiliteit van de bedrijfstak pluimvee.

De directeur
Dr J. HORRING

INHOUDSOPGAVE

Woord vooraf	3
Inleiding	5
Hoofdstuk I: Analyse der gemiddelde uitkomsten	9
§ 1 <i>Algemeen</i>	9
§ 2 <i>Gewone bedrijven</i>	10
§ 3 <i>Vermeerderingsbedrijven</i>	14
§ 4 <i>Fokbedrijven</i>	18
Hoofdstuk II: De uitkomsten van de kuikenbroederij op fok- bedrijven	21
Hoofdstuk III: De jaarlijkse leg per hen	23
Hoofdstuk IV: De kostprijsberekening van consumptie-eieren	26
Samenvatting	30

INLEIDING

De bedrijfspluimveehouderij heeft in Nederland hoofdzakelijk betekenis als onderdeel van het gemengde boerenbedrijf op de lichte gronden in Oost-, Midden- en Zuid-Nederland¹⁾).

Van deze gemengde zandbedrijven wordt thans door het L.E.I. een 500-tal geadministreerd, waardoor zeer waardevolle bedrijfseconomische gegevens verkregen worden. De grote veelzijdigheid van dit bedrijfstype noopt evenwel tot een zekere beperking van het aantal verzamelde gegevens, daar anders deze administratie te omvangrijk wordt.

Daarom werd in 1946, v.n.l. ten behoeve van de kostprijsberekening van eieren, begonnen met een boekhouding, uitsluitend voor de pluimveehouders, waarbij alleen gegevens verzameld worden omtrent deze bedrijfstak. Deze gegevens zijn uiteraard veel uitvoeriger dan die, welke in het kader van de boekhoudingen voor het gehele gemengde bedrijf worden verkregen.

Met deze pluimveeboekhoudingen als basis, werd sedert 1947 ieder jaar een rapport uitgebracht over de kostprijs van consumptie-eieren. In het laatste hoofdstuk van deze publicatie zal een nadere uiteenzetting over deze kostprijsberekeningen worden gegeven.

Uiteraard zijn de verkregen gegevens ook voor andere doeleinden bruikbaar, met name voor het verkrijgen van inzicht in bedrijfseconomische vragen. Voor ieder bedrijf heeft een bedrijfsboekhouding reeds waarde omdat een inzicht verkregen wordt aangaande de gang van zaken en de resultaten van het bedrijf. De betekenis van een bedrijfsboekhouding komt evenwel eerst goed tot haar recht indien de gegevens getoetst kunnen worden aan overeenkomstige gegevens van andere bedrijven. Hiertoe nu worden de gegevens van de individuele bedrijven sedert 1948 opgenomen in een uitvoerig overzicht in standaardvorm en zodoende vergelijkbaar samengebracht met gegevens van andere bedrijven. Deze overzichten komen ter beschikking van de deelnemers en tevens van de voorlichtingsdienst voor de pluimveeteelt die deze overzichten kan gebruiken voor haar bedrijfseconomisch werk. Ze worden evenwel niet verder verspreid.

Van de laatste boekjaren werd een zestal overzichten samengesteld met de volgende aantallen bedrijven:

1) Het aandeel der kippenhouderij in de totale inkomsten van gemengde zandbedrijven beneden 10 ha bedroeg in 48/49 voor het Friesche Zandgebied en Drenthe 2%, Overijssel 20%, Veluwe 28% en N. Brabant 20%. Voor de grotere bedrijven zijn deze percentages lager.

Gebied:	Gewone bedrijven		Vermeerderingsbedrijven	
	47/48	48/49	47/48	48/49
1. Groningen + Friesland	—	7	—	5
2. Drenthe + Overijssel	19	17	22	16
3. Gelderland + Utrecht	9	11	26	21
4. N., Z.-Holland + Zeeland	7	3	20	14
5. N. Brabant + Limburg	21	16	22	16
Totaal	56	54	90	72

Voorts werd nog een 9-tal fokbedrijven geadmistreerd waarvoor, tengevolge van de geheel afwijkende bedrijfsvoering, een speciaal overzicht moest worden opgesteld. In totaal bevatten de 6 overzichten in 1949 dus gegevens van 135 bedrijven.

Teneinde dit materiaal ook voor een ruimere kring van belangstellenden toegankelijk te maken, wordt het in deze publicatie zodanig verwerkt dat een inzicht op belangrijke punten van de bedrijfsvoering in het algemeen kan worden verkregen. De resultaten van elk bedrijf afzonderlijk zijn hierin niet opgenomen, doch zij zijn uiteraard wel gebruikt voor het bepalen van gemiddelden en om een indruk te geven van de verscheidenheid der bedrijven t.a.v. verschillende onderdelen. De beoordeling van de individuele bedrijven dient voorbehouden te blijven aan diegenen die de betreffende bedrijven persoonlijk kennen. Het aantal bedrijven t.o.v. vorig jaar is iets teruggelopen; voor het boekjaar 50/51 is echter weer een uitbreiding te verwachten.

Alvorens nader op de verkregen resultaten in te gaan geven wij hieronder enige cijfers omtrent de verhouding van de rassen op de deelnemende bedrijven.

Verdeling van de hennen over de verschillende rassen op de deelnemende bedrijven

	Gewone bedrijven		Vermeerderingsbedrijven		Verdeling nitgekomen kuikens gehele land	
	47/48	48/49	47/48	48/49	1948	1949
Gemengd	9	23	17	15		
Witte Leghorn	89	86	62	59	69	58
R.I. Reds	7	8	25	29	19	19
Barnevelders	1½	—	3	3	3	3
N.H. Blauwen	—	—	2	2	1	2
Exchequer Leghorn	1½	—	3	4	2	3
Patrijs Leghorn	—	—	1	1	2	2
Overige rassen (incl. kruisingen)	1	6	4	2	4	14
	100	100	100	100	100	100

Ter vergelijking is opgenomen de verdeling van de uitgekomen kuikens over de rassen, volgens de opgaven van het Bedrijfschap voor pluimvee en eieren. De kuikenverdeling 1949 kan uiteraard nog geen invloed gehad hebben op de cijfers van boekjaar 48/49.

Het blijkt dat de deelnemende vermeerderingsbedrijven een grotere spreiding over de rassen te zien geven dan de gewone bedrijven. Ook hier is de Witte Leghorn nog verreweg het voornaamste ras. Het hoge percentage gemengd ras op de gewone bedrijven wijst op verschuivingen, daar dit hoofdzakelijk bedrijven zullen zijn in een overgangsstadium naar een ander ras, waarschijnlijk naar bedrijfskruisingen, daar hiervan het percentage sterk is toegenomen. Het valt te verwachten dat dit zich in het volgende jaar zal voortzetten, aangezien het percentage van de bedrijfskruisingen bij de uitgekomen kuikens nog sterker gestegen is.

Tabel 1.

Gemiddelde resultaten van de pluimveehouderij
Boekjaren 1947/48 en 1948/49

Boekjaar	Gewone bedrijven		Vermeerderings- bedrijven		Fokbedrijven 1)	
	47/48	48/49	47/48	48/49	47/48	48/49
1. Aantal bedrijven	56	42	90	60	14	9
2. Aantal hennen per bedrijf	139	183	224	262	600	499
<i>Kosten per hen</i>						
3. Voederkosten	f 13,60	f 13,77	f 15,86	f 16,20	f 18,90	f 18,87
4. Aankoop kuikens en hanen	- 1,11	- 0,90	- 1,97	- 2,13	- 2,62	- 2,98
5. Overige kosten	- 2,54	- 1,95	- 3,02	- 2,37	- 4,32	- 3,55
6. Totale kosten	f 17,25	f 16,62	f 20,85	f 20,70	f 25,84	f 25,40
<i>Opbrengsten per hen</i>						
7. Eieren	f 22,23	f 21,23	f 23,43	f 22,72	f 27,50	f 26,83
8. Omzet en aanwas	- 4,40	- 2,96	- 5,33	- 5,12	- 10,55	- 11,65
9. Overige opbrengsten	- 0,21	- 0,15	- 0,22	- 0,14	- 0,53	- 0,24
10. Totaal opbrengsten	f 26,84	f 24,34	f 28,98	f 27,98	f 38,58	f 38,72
11. Arbeidsinkomen per hen	f 9,59	f 7,72	f 8,13	f 7,28	f 12,74	f 13,32
12. Opbrengst per 100 eieren	f 12,67	f 12,04	f 13,74	f 12,96	f 16,08	f 16,05
13. Eiproductie per hen (excl. jonge hennen)	173	172	162	162	159	156
14. Eiprod. jonge hennen (voor 1 Oct.)	4	5	10	15	14	13
<i>Samenstelling kippenstapel</i>						
15. Percentage 1-jarige hennen	61 %	59 %	66 %	59 %	60 %	57 %
16. Percentage 2-jarige en oudere hennen	39 %	41 %	34 %	41 %	40 %	43 %
17. Aant. opgefokte jonge hennen per 100 h.	86	70	79	82	85	86
<i>Resultaten voor de opfok</i>						
18. Van ongesexede kuikens	46 %	48 %	46 %	45 %	46 %	42 %
19. Van gesexede kuikens	85 %	87 %	90 %	86 %	—	—

1) Exclusief broederij.

HOOFDSTUK I

ANALYSE DER GEMIDDELDE UITKOMSTEN

§ 1. ALGEMEEN

De hiernaast weergegeven tabel geeft een overzicht van de resultaten over de laatste twee boekjaren van een groep gewone bedrijven, een groep vermeerderingsbedrijven en een groep fokbedrijven. De boekjaren lopen van 1 October tot 1 October. Het betreft hier de gegevens van alle bedrijven waarvan een speciale pluimveeboekhouding door het L.E.I. is uitgewerkt.

Behalve van deze pluimveeboekhoudingen, beschikt het L.E.I. ook over pluimveegegevens van gemengde bedrijven, die in hun geheel geadmini- streerd worden. Deze zijn echter pas over één jaar beschikbaar terwijl het boekjaar anders is, n.l. van 1 Mei tot 1 Mei. Daar bovendien vele van deze bedrijven slechts een gering aantal kippen houden en in het algemeen het pluimvee slechts een klein onderdeel van de administratie vormt, wordt in vele gevallen aan de administratie van het pluimveevoeder en de geraapte eieren — uiteraard de belangrijkste posten van een pluimveeboekhouding — te weinig aandacht geschonken. Om al deze redenen is er voorlopig van afgezien om de gegevens van deze bedrijven hier te verwerken.

We beperken ons dus tot de zuivere pluimveeboekhoudingen, hetgeen geenszins betekent, dat het hier specifieke pluimveebedrijven betreft. Integendeel, behalve de fokbedrijven en enkele vermeerderingsbedrijven, betreft het hier normale gemengde bedrijven.

Alvorens nader op de cijfers in te gaan zij nog opgemerkt dat de in deze tabel verwerkte gegevens zijn uitgedrukt per *gemiddeld aanwezige hen*. Het aantal gemiddeld aanwezige hennen wordt berekend als een gemiddelde van de maandelijks inventarisatiecijfers. Hennen die dus bijv. in April worden opgeruimd tellen mee voor 6/12; hennen in Juni opgeruimd voor 8/12.

Het arbeidsinkomen, d.i. de bedrijfswinst, vermeerderd met arbeidsloon, is het belangrijkste cijfer van de tabel. We mogen aannemen, dat op het merendeel van deze bedrijven al het werk door de boer en zijn gezin zelf wordt verricht. De kostenfactor „arbeidsloon” is dus een bestanddeel van het gezinsinkomen. In vroegere jaren is wel getracht de grootte van deze post arbeidsloon te bepalen door het aantal arbeidsuren te noteren. In de praktijk bleek dit grote bezwaren op te leveren en de uitkomsten waren meest onnauwkeurig. Dit is ook begrijpelijk daar de arbeid voor het pluimvee op een boerenbedrijf bestaat uit een groot aantal zeer verspreide werkzaamheden. Zo'n arbeidsnotitie zou dus eigenlijk zeer nauwkeurig in minuten moeten plaats vinden. De waardering van deze arbeid is bovendien moeilijk omdat deze vaak door vrouwen en minderjarigen wordt verricht.

Indien men zich echter toch een idee wil vormen over de grootte van de post „arbeidsloon”, kan men zich baseren op de norm die gebruikt is in het kostprijssrapport voor eieren (L.E.I.-rapport 133). Hierin is aangenomen, op grond van deskundige schatting, dat een volwassen mannelijke arbeidskracht een volledige dagtaak heeft indien hij 700 hennen moet verzorgen met de daarbij behorende opfok van \pm 1000 kuikens. Bij een basisuurloon in 1949 van f 0,76⁵ + 20 % sociale lasten worden dan de *arbeidskosten per hen*: f 2,84. Voor een vermeerderingsbedrijf en vooral voor een fokbedrijf zal dit bedrag iets hoger moeten zijn. Indien de arbeid door betaalde krachten wordt verricht, moet ter berekening van het eigenlijke inkomen het arbeidsinkomen dus verminderd worden met deze loonkosten.

Bezien we thans de cijfers over dit arbeidsinkomen in tabel 1 nader. Het arbeidsinkomen blijkt gedaald te zijn t.o.v. 1947/48, met uitzondering van dat voor de fokbedrijven. Voor gewone- en voor vermeerderingsbedrijven blijkt het in 48/49 gemiddeld ongeveer f 7,50 per hen te bedragen, hetgeen ongetwijfeld nog gunstig genoemd mag worden. De daling bedraagt voor gewone bedrijven f 1,85 of 19 %, voor vermeerderingsbedrijven minder, n.l. f 0,85 of 10 %. Het arbeidsinkomen per hen voor de vermeerderingsbedrijven was in beide jaren lager dan voor de gewone bedrijven en wel 16 resp. 6 %. Daartegenover staat echter dat het aantal kippen op de vermeerderingsbedrijven groter is.

In vergelijking hiermede hebben de fokbedrijven wel zeer gunstige uitkomsten, die zelfs nog iets zijn verbeterd t.o.v. vorig jaar. Het kleine aantal geadministreerde bedrijven maant bij de beoordeling hier echter tot voorzichtigheid.

Wat is de oorzaak van het lagere arbeidsinkomen t.o.v. 1947/48?

Een lager inkomen kan veroorzaakt zijn door hogere kosten of lagere opbrengsten of door beide. De verlaging blijkt in hoofdzaak te moeten worden toegeschreven aan:

1. Lagere opbrengstprijzen van de eieren.
2. Lagere opbrengst van slachtkippen.

In de volgende paragrafen zal voor elk bedrijfstype nader op de verschillende posten worden ingegaan.

§ 2. GEWONE BEDRIJVEN

Het gemiddelde arbeidsinkomen per hen is hier dus van f 9,59 in 1947/48 gedaald tot f 7,72 per hen in 1948/49. Dit betekent een vermindering met 19 %.

De kosten. Deze vertonen gemiddeld een kleine daling. Zij bestaan uit voederkosten, aankoopkosten van kuikens en hanen en een post „overige kosten”.

a. De voederkosten per hen zijn niet noemenswaard veranderd. Zij vormen liefst 80 % van de totale brutokosten, hetgeen nog eens onderstreept van hoe uitermate grote betekenis een doelmatige voederaanwending in de pluimveehouderij is. Daarom komt het ons nuttig voor deze voederkosten nader te analyseren.

Allereerst dient opgemerkt dat deze post ook het voedergebruik voor de opfok van jonge hennen omvat, waardoor een relatief groot aantal kuikens hogere voederkosten per oudere hen veroorzaakt. Bij stijging van het aantal opgefokte kuikens wordt echter tevens de post „omzet en aanwas” groter. Het gebruik maken van gesexede kuikens verlaagd uiteraard de voederpost. Het aantal opgefokte jonge hennen per 100 oudere hennen (regel 17 van de tabel) blijkt in 1949 kleiner te zijn dan in 1948, n.l. resp. 70 en 86. Is dit aantal nu voldoende om onder normale omstandigheden de pluimveestapel op peil te houden? Een antwoord hierop kan gegeven worden door middel van de resultaten van het onderzoek naar het verloop van de pluimveestapel, dat in het kader van kostprijnsrapport voor eieren 1950 (L.E.I.-rapport 133) is uitgevoerd. De conclusie daarvan is dat gemiddeld een jaarlijkse aanvulling met 63 jonge hennen nodig is om een pluimveestapel van gemiddeld 100 hennen stationnair te doen blijven. *Over beide jaren is dus een tendenz tot uitbreiding te constateren*, hoewel deze in 1949 kleiner is dan in 1948 (toen ook reeds een sterke uitbreiding had plaats gevonden).

De relatief geringere opfok in 1949 zou bij gelijkgebleven voederprijzen lagere voederkosten hebben moeten veroorzaken. Anderzijds waren echter de voederprijzen in 1948/49 iets hoger dan in 1947/48. Hierbij zij opgemerkt dat de recente sterke stijging in het prijspeil van de binnenlandse voedergranen eerst optrad na 1 Oct. 1949, dus na afsluiting van het boekjaar. De gemiddeld betaalde prijzen voor mengvoeders volgen hieronder, terwijl daarnaast de prijzen vermeld zijn, welke volgens de L.E.I.-statistiek in het eerste kwartaal van 1950 gemiddeld in rekening werden gebracht.

	Boekjaar 48/49	1e kwartaal 1950
Gemengd graan	f 25,20	f 27,80
Ochtendvoer	- 26,10	- 28,10
Opfokvoer	- 32,10	(I) f 34,25 (II) f 32,90
Kuikenzaad	- 29,80	(I) - 33,50 (II) - 31,10

De uit eigen bedrijf vervoederde producten werden in de boekhoudingen gewaardeerd tegen de geldende verkoopprijzen af boerderij.

Op grond van de prijzen in de tweede kolom hierboven vermeld, kan verwacht worden dat in het thans lopende boekjaar het bedrag voor voeder aanmerkelijk hoger zal zijn.

Tenslotte geven we nog een overzicht van de uitgaven over de verschillende soorten pluimveevoeders. Van de totale voederkosten werd besteed:

- 44 % aan gemengd graan + eigen graan
- 35 % aan ochtendvoer (incl. kunstkorrel)
- 17 % aan opfokvoer + kuikenzaad
- 4 % aan diverse voedermiddelen (aardappelen, karnemelk, grit enz.)

b. De aankoopkosten van kuikens en hanen vormen slechts een gering deel der totale uitgaven. De gemiddelde kosten daalden van f 1,11 tot f 0,90 per kip, hetgeen toe te schrijven valt aan het relatief iets lagere aantal aangefokte jonge hennen. Voor de gewone bedrijven betreft het hier uitsluitend aankoop van eendagskuikens. Het aantal opgefokte jonge hennen per 100 oudere hennen bedroeg in '48 en '49 resp. 86 en 70. Rekenen we met een opfokrendement van 80 % voor gesexete kuikens dan zullen nodig zijn geweest: 108 resp. 88 gesexete eendagskuikens. De prijs hiervan kan op f 1,— per stuk gesteld worden, zodat de aankoop van deze kuikens zou moeten komen op f 1,08 resp. f 0,88 cent per kip. De werkelijke bedragen zijn hiermede zeer goed in overeenstemming! Indien ongesexete kuikens worden aangekocht zou het bedrag iets lager kunnen zijn (waartegenover uiteraard hogere voederkosten komen voor de kuikens). Het is in dit verband interessant om na te gaan voor welk deel in de behoefte aan jonge hennen wordt voorzien door gesexete kuikens. Voor de gewone bedrijven blijkt dit 45 % en voor de vermeerderingsbedrijven slechts 16 % te zijn. Als oorzaken van het geringe gebruik van gesexete kuikens op vermeerderingsbedrijven kunnen mogelijk genoemd worden: ten eerste de nadelige invloed van het sexen op de resultaten van de opfok, ten tweede de grotere vakkennis waardoor het uitslecteren van de haantjes op zeer jonge leeftijd kan plaats vinden en tenslotte enige voorkeur voor het mesten van haantjes.

c. Van de overige kosten vormen de kosten voor huisvesting wel het grootste deel. Deze hokkosten zijn moeilijk voor ieder bedrijf exact vast te stellen. Daarom wordt gerekend met een normbedrag per m² hokoppervlakte, gebaseerd op vervangingswaarde. In 1948 werd voor deze vervangingswaarde f 30,— per m² gerekend, hetgeen wel wat hoog bleek; voor 1949 is daarom deze norm verlaagd tot f 20,— per m². Daardoor komen de hokkosten per kip ook lager te liggen, hetgeen de oorzaak is van de daling van deze post overige kosten. Per kip kwamen de hokkosten in 1949 zo gemiddeld op f 1,10 te liggen (met inbegrip van opfokruimte).

De rest van de post „overige kosten” bestaat uit kleine bedragen voor kosten van: veearts, strooisel, inventaris, brandstof, rente, pacht enz.

De opbrengsten

a. Eieren. Deze vormen uiteraard de belangrijkste bron van inkomsten voor de pluimveehouder. De factoren die het bedrag voor „eiergeld” per hen bepalen zijn de gemiddelde leg per hen en de gemiddeld ontvangen eierprijs. De opbrengst is in 1949 iets lager geweest dan in 1948, n.l. f 21,23 tegen f 22,33 per hen. Dit wordt veroorzaakt door de lagere eierprijs daar de gemiddelde leg niet is veranderd. De eierprijs (per 100 stuks) is aangegeven in de tabel op regel 12. Ze is gedaald van f 12,67 tot f 12,04, een daling dus van ruim ½ cent per ei. In het Zuiden van het land is bovendien in het boekjaar 1947/48 de nabetaling van de Coöperatieve Eiermijn te Roermond niet in de boekhouding verantwoord, omdat deze nabetaling pas later is afgerekend. Daarom is de opbrengstprijis in N.-Brabant en Limburg iets lager en dit drukt ook het totaal gemiddelde voor dat jaar. In werkelijkheid is dit verschil in eierprijs van deze beide boekjaren van 0,5 cent per ei dus nog iets groter. Hier is echter één storende factor in het spel,

n.l. de aankoop van eierzegels in dat jaar. De in de boekhoudingen aangetroffen uitgaven voor eierzegels zijn n.l. in mindering gebracht op de eieropbrengst. Dit is ook logisch want het geld voor de eierzegels moest dienen tot dekking van het verlies op de eierexport naar Engeland. Uit de boekhoudingen kan berekend worden dat de kosten van de eierzegels ongeveer 1 cent per ei hebben bedragen. De eigenlijke eierprijs, zoals de pluimveehouder deze in 1949 ontving, was dus waarschijnlijk zelfs iets hoger dan in 1948. De lage opbrengstprijzen voor de met Engeland gecontracteerde eieren kostte de pluimveehouders \pm 1 cent voor alle afgeleverde eieren. Hierbij dient evenwel bedacht te worden dat, indien het grote quantum aan Engeland geleverde eieren op de binnenlandse markt was gebleven, de prijs hierdoor ongunstig beïnvloed zou zijn. Dit temeer, omdat toen nog niet de export naar Duitsland mogelijk was, welke sedert het begin van 1950 zulk een stimulerende invloed op de eiermarkt heeft gehad. De weigering om ook dit jaar naar Engeland te leveren tegen een onrendabele prijs heeft vnl. door de goede exportmogelijkheden naar Duitsland geen overvoering van de markt veroorzaakt, ondanks het feit dat de eierproductie inmiddels nog belangrijk gestegen is.

De gemiddelde leg per hen ligt beide boekjaren op hetzelfde peil n.l. op 177. De wijze waarop dit cijfer verkregen wordt verdient enige nadere toelichting, omdat de praktijk dikwijls rekent met het aantal kippen, waarmee het legjaar begonnen wordt. Men komt dan tot een lager legcijfer per hen, dan volgens onze wijze van berekening. Daarbij telt een hen n.l. alleen maar mee over de tijd, dat ze werkelijk aanwezig is. Het gemiddeld aantal hennen, waarmee wij steeds rekenen is dus lager dan het beginaantal in October, dit tengevolge van uitval door sterfte of selectie. De aldus berekende leg per hen komt dientengevolge hoger te liggen. Op de bedrijfsresultaten heeft dit verschil in rekenwijze geen enkele invloed, daar de kosten eveneens op hetzelfde aantal hennen betrekking hebben. De eieren die voor het einde van het boekjaar door de in hetzelfde jaar opgefokte jonge hennen worden gelegd zijn in dit bedrag ook begrepen; eigenlijk behoren deze bij het daaropvolgende boekjaar, want dan worden de jonge hennen pas meegeteld bij de inventarisatie. De door de 1e jaars hennen voor het begin van het boekjaar gelegde eieren, zijn echter niet meegeteld zodat de fout hier niet groot kan zijn. Voor een bepaald bedrijf kan het wel verschil maken, indien bijv. het ene jaar de kuikens van vroeg-broed en een volgend jaar van later broed afkomstig zijn. Het is echter niet mogelijk dit in finesses uit te zoeken.

Dat de leg per hen een zeer belangrijke factor is in de pluimveehouderij wordt wel zeer duidelijk geïllustreerd in de grafiek op pag. 23. Het inkomen blijkt sterk afhankelijk te zijn van de grootte van de leg, hetgeen zeer verklaarbaar is, daar de kosten voor goedleggende kippen vrijwel niet hoger zijn dan voor slechtleggende. Een zo snel mogelijk verwijderen van slecht-, of niet meer leggende hennen kan veel bijdragen tot een goed renderen van een pluimveestapel.

b. *Omzet en aanwas.* Deze post komt in tabel 1 eveneens onder de opbrengsten voor, want behalve eieren wordt op de pluimveebedrijven ook pluimvee afgezet.

Voor gewone en vermeerderingsbedrijven is de specificatie over 1949 als volgt:

	Gewone bedrijven	Vermeerderings- bedrijven
1. Verkoop hennen broed 1948 e.o.	f 1,57	f 1,71
2. Verkoop jonge hennen broed 1949	- 0,52	- 0,81
3. Verkoop slachthaantjes	- 0,39	- 0,73
4. Totaal verkoop	f 2,48	f 3,25
5. Aankoop hennen	- 0,26	—
6. Saldo omzet	f 2,22	f 3,25
7. Aanwas pluimveestapel	- 0,90	- 1,56
8. Saldo omzet en aanwas	f 3,12 ¹⁾	f 4,81 ¹⁾

In het kort houdt deze post dus in het verschil tussen verkoop + uitbreiding enerzijds en aankoop van dieren anderzijds. Bij uitzondering kan de totaalpost negatief zijn, indien nl. de aankoop de aanwas + verkoop overtreft tengevolge van ziekte e.d.

We zien dat de totaalpost in 1949 lager is dan in 1948. Dit is vnl. een gevolg van de lagere opbrengstprijzen van slachtkippen en slachthaantjes.

c. *Overige opbrengsten.* Deze worden hoofdzakelijk gevormd door de opbrengst van de mest. Meestal wordt de mest niet verkocht; doch gewaardeerd op minimaal f0,10 cent per kip. Het totale bedrag is van geringe betekenis.

§ 3. DE VERMEERDERINGSBEDRIJVEN

Betrokken op het totale aantal vermeerderingsbedrijven dat in ons land voorkomt, is het aantal geadmistreerde bedrijven aanmerkelijk groter dan bij de vrije bedrijven. De kippenstapel heeft op de vermeerderingsbedrijven een grotere omvang en is in 1948/49 nog weer met 12½ % toegenomen t.o.v. 47/48. Dit betekent evenwel een geringere uitbreiding dan die, welke op de vrije bedrijven geconstateerd kan worden (32 %). De verklaring hiervan dient waarschijnlijk gezocht te worden in het feit dat de vermeerderingsbedrijven zich voor een belangrijk deel reeds in 1947 van de oorlogsgevolgen hadden kunnen herstellen, hetgeen bij de vrije niet het geval was. Daar kwam nl. het herstel eerst later.

Het gemiddelde arbeidsinkomen bedroeg in 47/48 en 48/49 resp. f 8,13 en f 7,28 (daling van 10 %). Het kostenpeil veranderde vrijwel niet zodat de daling van het inkomen veroorzaakt wordt door lagere opbrengsten.

1) De cijfers wijken iets af van de in tabel I vermelde, doordat ze zijn overgenomen uit het kostprijssrapport, waar enkele bedrijven buiten het gemiddelde werden gelaten.

De kosten per hen

a. De voederkosten liggen in beide jaren op vrijwel hetzelfde niveau, dat echter ruim 20 % hoger is dan op de vrije bedrijven. Voor dit hogere voederkostenniveau op vermeerderingsbedrijven kunnen de volgende oorzaken worden aangegeven :

1. De vermeerderingsbedrijven houden meer hanen; het voederverbruik van deze hanen verhoogt de post voederkosten per hen.
2. Op de vermeerderingsbedrijven werden minder gesexede kuikens aangekocht dan op de vrije bedrijven (zie pag. 12).
3. Gezien de hogere omzet- en aanwaspost, worden vermoedelijk meer jonge haantjes aangehouden.
4. Daar de vermeerderingsbedrijven méér gespecialiseerd zijn, zal de hoeveelheid voer die de kippen door vrije uitloop kunnen besparen, geringer zijn.

Een groot deel van deze meerdere voederkosten komen evenwel in de vorm van hogere opbrengsten terug.

b. Aankoopkosten kuikens en hanen

Vermeerderingsbedrijven betrekken hun kuikens van fokbedrijven, waarbij een hogere prijs moet worden betaald dan voor kuikens welke van normale broederijen worden betrokken. Het verschil bedraagt f 0,30 resp. f 0,15 per gesext resp. ongesext kuiken¹⁾. De kosten welke vermeerderingsbedrijven voor de aankoop van eendagskuikens moeten maken zijn dus hoger dan dezelfde kosten voor gewone bedrijven.

Voorts moeten de vermeerderingsbedrijven een aantal fokhanen houden, waarvan de aankoopkosten eveneens in deze post verwerkt zijn. Gemiddeld werden op de boekhoudbedrijven 6 à 7 fokhanen per 100 hennen gehouden; de vrije bedrijven daarentegen houden soms geen, zelden meer dan 1 à 2 hanen per 100 hennen. De aankoopkosten voor kuikens en hanen zijn door bovengenoemde oorzaken twee maal zo hoog als op vrije bedrijven.

c. *Overige kosten.* Ten behoeve van de broedeierenproductie worden op vermeerderingsbedrijven extra kosten gemaakt voor pullorumonderzoek terwijl voorts een heffing per kip moet worden afgedragen aan het Bedrijfschap voor pluimvee en eieren voor de kosten van de teeltregeling. Hierdoor is de post overige kosten voor vermeerderingsbedrijven ook groter dan voor gewone bedrijven. Kosten voor huisvesting, brandstof, pacht, vecarts enz. zijn eveneens in deze post begrepen. Verderop zal nog nader worden ingegaan op de extra kosten welke de vermeerderingsbedrijven voor de broedeierenproductie maken. De verlaging van de post overige kosten vindt evenals bij de gewone bedrijven, zijn oorzaak in de lagere norm voor huisvestingskosten in 1949.

De opbrengsten per hen

a. *Eieren.* Evenals bij de gewone bedrijven is de opbrengst van eieren gedaald, niet doordat de ontvangen bruto-prijs per ei lager was, doch door de bijdrage in de verliesgevendende export naar Engeland in de vorm van eier-

1) In de loop van 1949 werden de prijzen voor kuikens en eieren vrijgemaakt.

zegels. Het verschil in netto-opbrengst per 100 eieren (regel 12 van de tabel) is zelfs nog groter dan bij de vrije bedrijven nl. $\frac{1}{4}$ cent. Tegenover deze netto-prijzdaling staat een *stijging van de productie per hen van 172 tot 177*. De voor 1 October door de jonge hennen gelegde eieren zijn hierbij medegesteld, hoewel deze jonge dieren nog niet tot de hennen gerekend worden. We zien dat de stijging juist bij deze „heneieren” plaats vindt, hetgeen wijst op vroeger broeden. In 1949 bedroeg het aantal „heneieren”, omgeslagen per volwassen hen zelfs 15. Dit is zeer veel, hetgeen blijk uit de volgende berekening :

Het aantal vóór 1 October geraapte hen-eieren op de vermeerderingsbedrijven bedroeg in 1949 gemiddeld per bedrijf: $262^1) \times 15 = 3930$. Per 100 hennen werden 82 jonge hennen opgefokt (regel 17) of per bedrijf: $2,62^1) \times 82 = 215$. Gemiddeld legden deze jonge hennen voor 1 October dus ruim 18 eieren. In 1948 was dit 13. Voor de vrije bedrijven was dit 7 in 1949 en 4 in 1948. Hieruit mag dus geconstateerd worden dat op de vermeerderingsbedrijven de opfok van de kuikens veel vroeger plaats heeft, zodat de leg ook vroeger begint dan op de vrije bedrijven. In 1949 komt één en ander sterker naar voren dan in 1948.

Het niveau van de gemiddeld ontvangen eierprijs ligt op de vermeerderingsbedrijven hoger dan op de vrije bedrijven, tengevolge van de verkoop van broedeieren.

b. *Omzet en aanwas*. De specificatie van deze post werd reeds vermeld bij de behandeling van de vrije bedrijven op pag. 14. De aanwaspost is groter op vermeerderingsbedrijven door de hogere waardering der dieren. Voorts brengen de hennen blijkbaar ook iets meer op en zijn er meer slachthaantjes verkocht.

c. *Overige opbrengsten* bestaan vnl. uit verkoop of waardering van de mest. Een en ander omvat slechts een zeer gering bedrag.

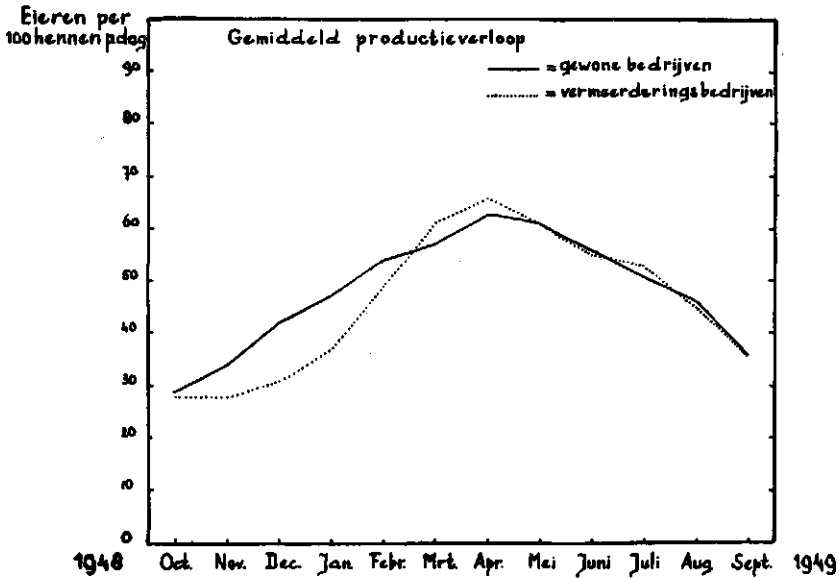
De broedeiproductie

In geen van bovengenoemde cijfers is scheiding gemaakt tussen productie van gewone eieren en van broedeieren. De vermeerderingsbedrijven onderscheiden zich echter van de vrije bedrijven hoofdzakelijk doordat ze broedeieren produceren. Allereerst interesseert ons dan de omvang van deze broedeiproductie, waarover in de boekhoudingen ook cijfers zijn te vinden. Het blijkt dan, dat de bedrijven in 1949 ruim 30 broedeieren per hen afleverden, d.w.z. $\pm 1/6$ van hun totale eiproductie (in 1948 werden iets minder broedeieren afgeleverd nl. 27 per hen en in 1947: 24). De gemiddelde opbrengstprijis van broedeieren kan voor 1949 op f 0,20 per stuk gesteld worden. De gemiddelde opbrengstprijis van gewone eieren bedroeg op de vrije bedrijven f 0,12. Indien $1/6$ van de productie nu voor f 0,20 verkocht wordt zou de gemiddelde opbrengst 13,3 cent moeten bedragen. De boekhouding komt tot een gem. opbrengstprijis van 13,0 cent. Het is niet uitgesloten dat de netto opbrengstprijis van gewone eieren bij de vermeerderingsbedrijven iets lager is geweest, door grotere uitgaven aan eierzegels.

1) Gemiddeld aantal hennen per bedrijf = 262.

Deze bedrijven zijn nl. meer afhankelijk van de voederdistributie en voor voedertoewijzingen moesten eierzegels worden ingeleverd. Daarbij komt nog het verbod voor vermeerderingsbedrijven om de hokken 's winters extra te verlichten, waardoor de winterproductie geringer en de gemiddelde opbrengstprijs van consumptie-eieren onder normale omstandigheden dus lager zal zijn dan op vrije bedrijven. Dat het productieverloop inderdaad in deze zin afwijkt moge blijken uit grafiek 1.

Grafiek 1

In het boekjaar 1948/49 kan dit echter bezwaarlijk een ongunstige invloed op de opbrengst van eieren hebben gehad daar de eierprijzen in de winterperiode zelfs lager zijn geweest dan in de zomer.

We kunnen wel aannemen dat de broedeieren ± 8 cent per stuk meer oprachten, zodat voor broedeieren per kip $30 \times 8 = f 2,40$ extra werd ontvangen. Tegenover deze extra ontvangsten dienen nu de volgende extra kosten gesteld te worden:

1. *Extra kosten kuikenaankoop.* Gesexte kuikens kostten voor vermeerderingsbedrijven, welke de kuikens van de fokbedrijven betrekken $f 1,30$ per stuk; voor gewone bedrijven was de prijs $f 1,-$. Ongesexte kuikens kostten resp. $f 0,65$ en $f 0,50$. Berekend kan dan worden dat in 1949 deze extra kosten kwamen op $f 0,35$ per hen.

2. *Voederverbruik fokhanen.* Indien het voederverbruik van een fokhaan gesteld wordt op 45 kg, dan wordt dit, gerekend tegen een prijs van $f 25,-$ per 100 kg en rekening houdend met het aantal fokhanen, een bedrag van $f 0,78$ per hen.

3. *Kosten van pullorumonderzoek* bedroegen volgens de boekhoudingen f 0,09 per hen.

4. *Heffing* vanwege het Bedrijfschap voor Pluimvee en Eieren t.b.v. de teeltregeling. Deze bedroeg volgens de boekhouding f 0,11 per hen.

5. *Waardevermindering fokhanen*. Volgens de boekhouding bedroeg het verschil tussen aankoopkosten van fokhanen en de ontvangen bedragen bij verkoop + waarderingsverschil bij begin en einde van het boekjaar f 0,29 per hen.

Tezamen kwamen deze extra kosten voor de broedeieren op f 1,62 per hen, d.i. 5,4 cent per broedei. *De winst per broedei* kan dus gesteld worden op 2,5 cent en het extra inkomen uit de broedeiproductie over 1949 op f 0,75 per hen.

Vergelijken we thans nog eens het arbeidsinkomen van de vermeerderingsbedrijven met dat van de gewone bedrijven dan kan geconstateerd worden dat de resultaten van de vermeerderingsbedrijven, volgens deze boekhoudgegevens per hen iets beneden die van de gewone bedrijven liggen, ondanks de winst op de broedeieren. De volgende oorzaken zijn daarvoor te noemen:

1. Doordat de vermeerderingsbedrijven meer gespecialiseerd zijn en meer kippen hebben, is het voederverbruik hoger omdat minder geprofiteerd wordt van uitloop en boerderij-afval.
2. Het kostenpeil ligt algemeen iets hoger, zonder dat dit door hogere opbrengsten geheel wordt gecompenseerd.
3. Het verbod van winterverlichting verlaagt de gemiddelde geldelijke opbrengst van de eieren, indien tenminste de winterprijzen boven de zomerprijzen liggen. In het boekjaar 1948/49 was echter het tegendeel het geval.

§ 4. DE FOKBEDRIJVEN

De fokbedrijven kunnen gerekend worden tot de meest gespecialiseerde pluimveebedrijven. Doordat de bedrijfsvoering sterk afwijkt van de vrije- en vermeerderingsbedrijven, is vergelijking van de boekhoudgegevens zonder meer bezwaarlijk.

Het aantal door het L.E.I. geadministreerde bedrijven is niet groot en bovendien nog teruggelopen van 14 tot 9. Zonder de resultaten van deze boekhoudingen volkomen representatief te achten, kan men toch daaruit een waardevolle indruk van de economische structuur van het fokbedrijf verkrijgen.

In tabel I worden de gemiddelde eindresultaten van deze bedrijven weergegeven, naast die van de vrije- en vermeerderingsbedrijven. Daarbij zijn evenwel de kosten, zowel als de opbrengsten van de broederij afgesplitst, zodat deze cijfers alleen betrekking hebben op het eigenlijke pluimveebedrijf zonder de broederij. Dit was nodig om nog enigszins een vergelijking met de andere bedrijfstypen mogelijk te maken. De resultaten van de broederij zullen verderop afzonderlijk worden vermeld. Uiteraard moesten hierbij

enkele arbitraire kostenverdelingen worden gemaakt, terwijl voorts de uit eigen broederij verkregen kuikens (ongesext) à f 1,— als kosten zijn geboekt, de zelf uitgebroede eieren uit eigen bedrijf daarentegen à f 0,30 als opbrengsten.

Allereerst kan geconstateerd worden dat het hier grote bedrijven betreft; het gemiddelde aantal hennen is tweemaal zo groot als dat op de vermeerderingsbedrijven en bedroeg voor 1949 op deze 9 bedrijven gemiddeld 500. Doordat enige grote bedrijven zijn weggevallen is dit wat lager dan van de 14 bedrijven in 1948.

Het arbeidsinkomen per hen bedroeg beide jaren gemiddeld ongeveer f 13,— waarbij nog de inkomsten dienen te worden gevoegd van de broederij welke voor 1949 ± f 3,50 bedragen. Het gehele bedrijf, inclusief de broederij, leverde gemiddeld in 1949 f 16,74 per hen aan arbeidsinkomen op. Hierbij dient opgemerkt dat op meerdere van deze bedrijven betaalde arbeid voorkomt, welke niet onder de kosten is ingecalculleerd.

Hieronder zullen eerst de rentabiliteitsfactoren van het eigenlijke pluimveebedrijf, aan de hand van tabel 1 aan een nadere beschouwing worden onderworpen.

De kosten

Deze liggen, uitgedrukt per hen op een hoger niveau dan bij de andere bedrijfstypen. Met name is dit het geval met de *voederkosten*, vooral tengevolge van de grotere opfok van jonge hanen en omdat niet van gesexte kuikens gebruik gemaakt wordt. Voorts doen hier dezelfde factoren zich gelden welke reeds voor het voederkostenniveau op vermeerderingsbedrijven werden aangegeven.

De post „aankoopkosten van kuikens en hanen” is hoger dan op de vermeerderingsbedrijven, hoewel de prijs waarvoor kuikens (die hier uit eigen broederij worden verkregen) zijn gewaardeerd, gelijk is aan de aankoopkosten op vermeerderingsbedrijven. Er worden n.l. meer kuikens opgefokt dan voor instandhouding van de stapel nodig is, omdat een deel van de jonge dieren wordt verkocht.

Tenslotte zijn ook de overige kosten hoger. Dit wordt door verschillende kleinere posten veroorzaakt. De hokkosten zijn hoger (vooral voor de opfok ruimere hokken); voorts worden op de fokbedrijven kosten geboekt voor administratie, auto enz., welke over het pluimveebedrijf en de broederij worden verdeeld.

De opbrengsten

De opbrengst van de eieren bedraagt in beide jaren ongeveer f 27,— per hen tegen f 23,— op de vermeerderingsbedrijven en f 22,— op de vrije bedrijven. De gemiddelde leg is wat lager dan op vrije en vermeerderingsbedrijven hetgeen toegeschreven dient te worden aan het aanhouden van overjarige hennen, i.v.m. hun fokwaarde. De gemiddelde opbrengstprijis der eieren ligt dus aanzienlijk hoger, en wel op ruim f 16,— per 100 stuks.

Hierbij zijn de zelf ingelegde broedeieren voor f 0,30 gewaardeerd. De gemiddeld ontvangen prijs voor consumptieeieren bedroeg in 1949 13 cent, verminderd met ± 1 cent voor exportzegels. Van de in totaal geproduceerde eieren werd in 1949 24 % gevormd door broedeieren, die meest in eigen broederij werden ingelegd. Slechts enkele bedrijven verkochten een gering aantal broedeieren.

De grootste opbrengstverhoging t.o.v. de vermeerderingsbedrijven en vrije bedrijven wordt echter verkregen door de post *omzet en aanwas*. Deze bedraagt gemiddeld f 11,— per hen, tegen ruim f 5,— op de vermeerderingsbedrijven en f 3,— à f 4,— op de vrije bedrijven.

In onderstaande tabel is de post omzet en aanwas nog eens gespecificeerd voor de drie bedrijfstypen.

Tabel 2 *Omzet en aanwas in 1948/49*

	Gewone bedrijven	Vermeerderings- bedrijven	Fok- bedrijven
Verkoop hennen (broed 1948 e.o.)	f 1,57	f 1,71	f 2,45
„ jonge hennen (1949)	- 0,52	- 0,81	- 1,80
„ oudere hanen	—	—	- 0,56
„ jonge fokhanen	—	—	- 4,01
„ slachthaantjes	- 0,39	- 0,73	- 0,63
Totaal verkoop	f 2,48	f 3,25	f 9,45
Aankoop	- 0,26	—	—
Totaal omzet	f 2,22	f 3,25	f 9,45
Aanwas pluimveestapel	- 0,90	- 1,56	- 2,20
Totaal omzet en aanwas	f 3,12	f 4,81	f 11,65

Het verschil met de andere bedrijven is in hoofdzaak gelegen in de verkoop van hanen. Daarnaast heeft ook de hogere waarde van de hennen enige invloed.

HOOFDSTUK II

DE UITKOMSTEN VAN DE KUIKENBROEDERIJ ALS ONDERDEEL VAN HET FOKBEDRIJF

Teneinde de resultaten van fokbedrijven nog enigermate te kunnen vergelijken met die van andere bedrijven, werden bij de uitwerking van de administratie van de fokbedrijven, de kosten en opbrengsten van het eigenlijke pluimveebedrijf afgesplitst van die van de broederij. Daardoor wordt tevens een indruk verkregen van de resultaten van dit laatste bedrijfs onderdeel. Tabel 3 geeft een overzicht van de gemiddelde rentabiliteit van de broedinrichting van de 9 fokbedrijven.

Tabel 3

Kosten en opbrengsten broedinrichting 1949 per 100 eieren

Kosten:

Waardering broedeieren	f 30,—
Heffing broedeieren	- 1,—
Brandstof en electriciteit	- 0,84
Rente en afschrijving broedmachine enz.	- 2,13
Porti, telefoon, advertentiekosten	- 0,45
Emballage	- 0,11
Vracht- en autokosten	- 0,83
Kuikenmerken	- 2,54
Sexloon	- 0,22
Overige kosten	- 0,21
Totaal	f 38,33

Opbrengsten:

Kuikens voor eigen bedrijf	f 8,27
Kuikens, afgeleverd	- 38,43
Schouweieren	- 0,87
Totaal	f 47,37

Arbeidsinkomen per 100 ingelegde eieren f 8,82

Dit winstbedrag geldt dus bij de aangegeven waardering van broedeieren en eendagskuikens. Wijziging in deze waardering beïnvloedt de resultaten van de broedinrichting en van het pluimveebedrijf in gelijke mate doch in tegengestelde zin.

Tabel 4 verstrekt tenslotte nog enige technische gegevens over de broedinrichtingen.

Tabel 4

Technische resultaten broedinrichting

	Gem. eieren per bedrijf	% van inge- legde eieren
Broedresultaten:		
Verkochte schouweieren	2020	10 %
Andere, niet uitgekomen eieren	3352	17 %
Uitgekomen eieren	14512	73 %
Totaal ingelegd	19884	100 %
Bestemming kuikens:		
Ongesext voor eigen bedrijf	10 %	
Ongesext verkocht	83 %	
Gesext verkocht	3 %	
Niet tot waarde gebracht	4 %	
	100 %	

Per 100 ingelegde broedeieren werd dus f 8,55 aan extra kosten gemaakt, terwijl de extra opbrengst f 17,37 bedroeg. Per 100 ingelegde broedeieren werden voorts 70 kuikens tot waarde gebracht (door verkoop en door gebruik in eigen bedrijf).

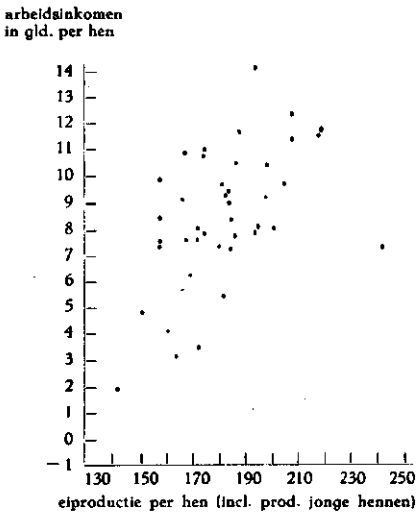
HOOFDSTUK III

DE JAARLIJKSE LEG PER HEN

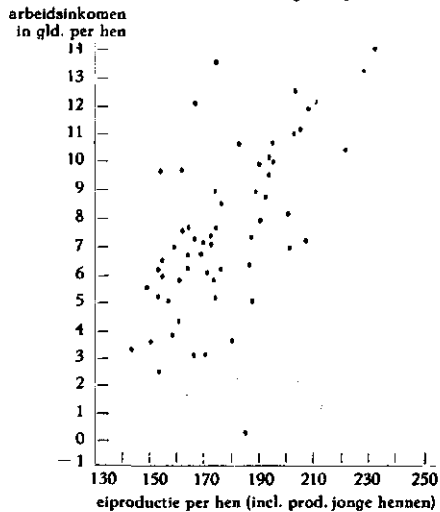
In onze tabel 1 wordt een gemiddeld cijfer gegeven voor de jaarproductie per hen op de verschillende bedrijfstypen. De curven op pag. 24 geven nu een beeld van de spreiding welke dit cijfer vertoont voor de individuele bedrijven.

De bruto-opbrengst per hen wordt, behalve door de prijs der eieren, uiteraard in hoofdzaak bepaald door de leg per hen ¹⁾. Het kostenpeil daarentegen wordt door vele factoren bepaald welke slechts in geringe mate direct met de eiproductie verband houden. Het valt daarom te verwachten dat bij hoge legcijfers ook de hoogste winsten zullen worden gevonden. De

Grafiek 2 Gewone bedrijven

Vermeerderingsbedrijven

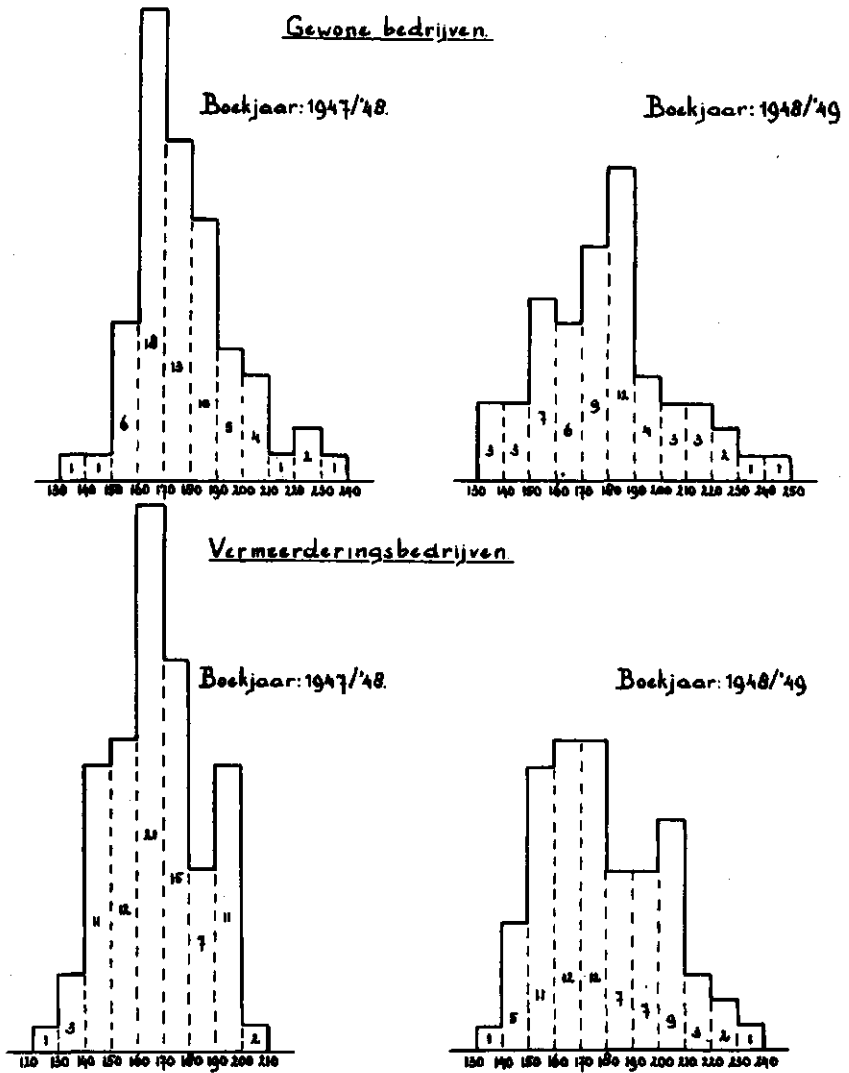

gunstige invloed van een goede leg per hen op het inkomen kan natuurlijk teniet gedaan worden door een abnormaal hoog kostencijfer, anderzijds kan een slecht legcijfer gepaard gaan met zeer lage kosten. Ondanks deze storende invloeden vertonen de punten in grafiek 2 evenwel duidelijk een positief verband tussen eiproductie en inkomen. Indien op een bepaald

1) Het aandeel van eieren in de bruto-opbrengst van de pluimveehouderij bedraagt op de vermeerderingsbedrijven voor de beide jaren 81 %, op de gewone bedrijven steeg dit percentage in deze jaren van 83 % tot 87 %.

Grafiek 3

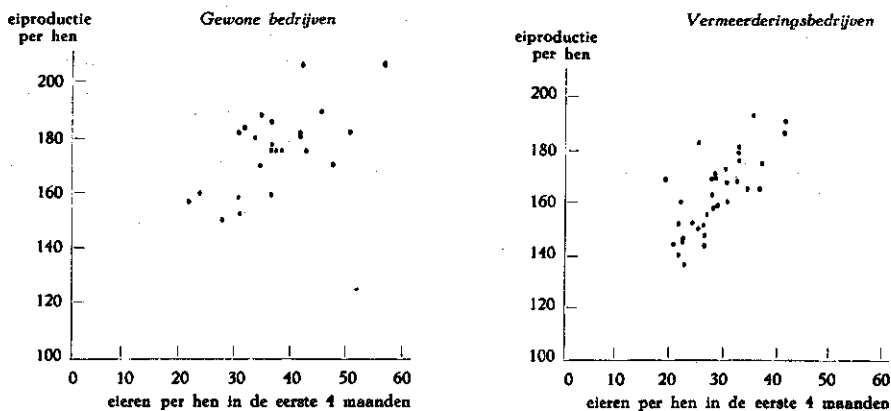
Spreading in de gemiddelde leg (per hen) per jaar

bedrijf geen zeer abnormale omstandigheden in het spel zijn, kan zonder meer vastgesteld worden dat een goede leg per hen tevens goede bedrijfsresultaten met zich brengt. De legprestatie der dieren moet daarom in de praktijk in de allereerste plaats de aandacht hebben; een tijdige selectie op dit punt is dus zeer waardevol. Daarbij is de vraag van belang of de leg in de aanvang van de legperiode reeds aanwijzingen geeft omtrent de totale jaarproductie. Voor de bedrijven met W. Leghorn werd daartoe de leg tijdens de eerste 4 maanden vergeleken met de corresponderende jaarcijfers. Een en ander is uitgezet in grafiek 4. Zoals te verwachten viel gaat in de meeste gevallen een hogere leg gedurende de eerste 4 maanden samen met een hogere jaarproductie. Afwijkingen komen uiteraard voor. Tot de storende factoren kunnen we o.a. rekenen de mogelijkheid van winterverlichting op de vrije bedrijven. Het steilere beloop in de punten voor de vermeerderingsbedrijven, welke geen winterverlichting mogen toe-passen, zou hiermede te verklaren zijn.

De gemiddelde leg per hen in de eerste 4 maanden van de legperiode (October t/m Januari) kan in het algemeen dus als een bruikbare maatstaf beschouwd worden voor de totale legprestaties der dieren. Een jaarproductie van 170 eieren kan als een gemiddelde prestatie beschouwd worden. Op de vermeerderingsbedrijven, waar geen winterverlichting wordt toegepast, werd gemiddeld 22,2 % van deze productie gehaald in de eerste 4 maanden. Indien dus op een bedrijf de productie tussen 1 October en 1 Februari minder dan 36 eieren per hen bedraagt zal dit aanleiding kunnen zijn tot maatregelen welke de minst productieve dieren uitschakelen. Natuurlijk zal het ook overweging verdienen om na te doen gaan of er geen andere factoren in het spel zijn, welke de productie ongunstig beïnvloeden. Uiteraard is bovengenoemde productienorm slechts een oriëntatiegetal. Iedere pluimveehouder zal naar individueel inzicht deze norm hoger of lager kunnen stellen. Indien winterverlichting wordt toegepast zal deze norm vanzelfsprekend hoger moeten liggen dan wanneer dit niet het geval is.

Grafiek 4

HOOFDSTUK IV

DE KOSTPRIJSBEREKENING VAN CONSUMPTIE-EIEREN

In de inleiding werd vermeld dat de opzet van de pluimveeboekhoudingen in eerste instantie voornamelijk beoogde het verkrijgen van een basis voor de kostprijsberekening van consumptie-eieren. Op grond van de door het L.E.I. uitgebrachte kostprijsrapporten werd tot 1948 door de overheid een prijs voor de eieren vastgesteld. Daarna evenwel werd aan de prijsvorming meer vrijheid gegeven; niettemin bleven de kostprijscalculaties van betekenis o.m. als richtlijn bij onderhandeling over prijzen bij export en voor algemene oriëntatie.

Oude methode

De berekening van de gemiddelde kostprijs uit de boekhoudingen over een bepaald boekjaar vormde de zgn. nacalculatie, waaruit een historische kostprijs resulteerde. Voor de zgn. voorcalculatie, een berekening van de kostprijs voor een toekomstig jaar, werden de diverse kostenelementen omgerekend met wijzigingscoëfficiënten welke gebaseerd waren op de reeds bekende c.q. de te verwachten veranderingen in het loon- en prijspeil.

Deze werkwijze heeft het bezwaar dat de diverse elementen van de berekeningen, daar zij steunen op de boekhoudgegevens, zich aan iedere verdere beoordeling onttrekken, terwijl voorts de keuze van de bedrijven invloed uitoefent op de resultaten.

Nieuwe methode

Daarom is in het laatste kostprijsrapport voor eieren (L.E.I. rapport 133) naast de bovenomschreven werkwijze een andere toegepast welke grotendeels berust op proefgegevens en niet op boekhoudingen gebaseerde praktijkwaarnemingen, terwijl slechts bepaalde onderdelen welke langs die wegen niet zijn te benaderen, uit de boekhoudingen worden ontleend. Deze zgn. *synthetische* berekening biedt het voordeel dat de elementen waaruit de berekening is opgebouwd, door iedere ter zake deskundige kunnen worden beoordeeld.

De opstelling van deze synthetische berekening voor het jaar 1950 laten we hier volgen met een beknopte toelichting.

*De vermoedelijke kosten per hen en de kostprijs per consumptie-ei
voor het jaar 1950
(Synthetische berekening)*

<i>Kosten per hen en per ei:</i>	gld. per hen	cent per ei
1. a. Loon	2,84	1,62
b. Sociale lasten (20 %)	0,57	0,33
Sub-totaal	3,41	1,95
2. Voederkosten		
a. Mengvoeder en graan	12,56	7,18
b. Overige voedermiddelen	0,42	0,24
Sub-totaal	12,98	7,42
3. a. Aankoop eendagskuikens	0,80	0,46
b. Heffing kuikenbonnen	0,08	0,05
4. Veeartskosten	0,05	0,03
5. Kosten hokken enz.	0,94	0,54
6. Strooisel	0,15	0,08
7. Electriciteit, brandstof enz.	0,15	0,08
8. Klein gereedschap	0,09	0,05
9. Rente pluimvee	0,23	0,13
10. Pacht	0,19	0,11
11. Overige kosten	0,12	0,07
Sub-totaal 3 t/m 11	2,80	1,60
<i>Aftrekposten per hen en per ei:</i>		
12. Omzet en aanwas pluimvee	1,50	0,86
13. Waarde mest	0,13	0,07
Totaal aftrek	1,63	0,93
NETTO-KOSTEN	17,56	10,04

Eiproductie per hen en kostprijs:

14. Eiproductie per hen	175
15. Kostprijs per ei (incl. arbeidskosten)	10,0 cent
16. Kostprijs per ei (excl. arbeidskosten)	8,1 cent

TOELICHTING

1. Loon en sociale lasten

Hiervoor kan verwezen worden naar de inleiding van Hoofdstuk I.

2. Voederkosten

Deze bestaan uit voederkosten voor de leghennen en de voederkosten

voor de opfok. Op grond van een groot aantal praktijkproeven is met de volgende voederhoeveelheden gerekend:

Voor opfok (per jonge hen):

0,5	kg	opfokvoer I (tot 6 weken)
0,5	„	kuikenzaad I (id.)
1,35	„	opfokvoer II (7—13 weken)
1,35	„	kuikenzaad II (id.)
2,5	„	overgangvoer (14—24 weken)
3,7	„	gemengd graan (id.)
<hr/>		
9,9	kg	

Voor oudere hennen (per hen per jaar):

20	kg	ochtendvoer
20	kg	gemengd graan
6	kg	aardappelen
		groenvoeder voor f 0,05
		grit „ f 0,10

Om nu de voederkosten per gemiddeld aanwezige hen te berekenen wordt rekening gehouden met het gemiddelde verloop van de pluimveestapel.

Bij een stationnaire pluimveestapel van gemiddeld 100 hennen kan dit verloop op grond van boekhoud- en andere gegevens als volgt worden weergegeven.

	begin legjaar	einde legjaar	uitval
1e legs hennen	63	42	1/3 deel
Oudere hennen	63	21	2/3 deel
Totaal	126	63	

Het gemiddeld aantal aanwezige hennen bedraagt dan 100 omdat de uitgevallen hennen gemiddeld nog 7 maanden op het bedrijf aanwezig zijn.

Uit een en ander volgt tevens dat per 100 gemiddeld aanwezige hennen ieder jaar 63 jonge hennen moeten worden opgefokt om de stapel constant te houden. Bij deze opfok heeft uiteraard ook uitval plaats, waarmede eveneens rekening gehouden werd en wel a.v.:

0 t/m 6 weken: gemiddeld aanwezig	72	kuikens
7 t/m 13 weken: „ „	66	„
14 t/m 24 weken: „ „	64	„

3a. Aankoop eendagskuikens en heffing kuikengebonden

Om 63 hennen op te fokken zijn nodig 80 gesexte eendagskuikens à f 1,—. Hierbij is een heffing aan het bedrijfsschap verschuldigd van 10 cent per gesext eendagskuiken.

5. Kosten hokken

Hiertoe worden gerekend kosten van afschrijving, onderhoud en rente.

Gerekend is met 45 m² hokoppervlakte voor gemiddeld 100 hennen met inbegrip van opfokruimte. Voor aanschaffingswaarde van de hokken is gerekend met f 20,— per m² hokoppervlakte. Hiervan is gerekend:

voor afschrijving 4% van de nieuwwaarde;
voor rente 4% van de helft van de nieuwwaarde.

De kosten voor onderhoud van de hokken en de kosten voor kunstmoeders e.d. zijn ontleend aan de boekhouding.

12. Omzet en aanwas

In de boekhouding was in 48/49 de gemiddelde opbrengst van de verkochte hennen f 3,— per stuk. Er worden 50 hennen per jaar afgezet, d.i. 80 % van de totale uitval.

14. De eiproductie

Het cijfer van 175 eieren per hen per jaar komt overeen met wat in de laatste beide boekjaren gemiddeld werd geconstateerd op de bedrijven welke deelnemen aan de bedrijfsboekhoudingen.

De gemiddelde leg per hen is in sterke mate bepalend voor de hoogte van de berekende kostprijs. Indien dit cijfer bijv. op 150 zou moeten worden gesteld zou de kostprijs daardoor op 11,7 cent in plaats van op 10,0 cent komen.

Bij beoordeling van dit legcijfer dient in aanmerking genomen te worden:

- 1e. dat het berekend is over het *gemiddeld aantal aanwezige* hennen, waardoor het hoger wordt dan wanneer het, zoals in de praktijk soms gebruikelijk is, berekend wordt over het aantal hennen dat aan *het begin van de legperiode* aanwezig is. Op de kostprijs heeft dit geen invloed daar ook de kosten per hen zijn gebaseerd op hetzelfde aantal.
- 2e. dat dit cijfer moet gelden voor een behoorlijk goed geleid bedrijf. Het is niet onwaarschijnlijk dat de gemiddelde leg van alle in Nederland gehouden kippen beneden 175 ligt. Het legcijfer dient echter in de kostprijsberekening dezelfde basis te hebben als de gecalculeerde kosten. Deze nu zijn gebaseerd op een goede bedrijfsvoering, waarbij de stapel goed verzorgd en gevoederd wordt. Bij het gebruik van de eiproductie van de boekhoudbedrijven in de berekening is bij benadering aan deze voorwaarde voldaan. Op deze bedrijven is de pluimveestapel nl. een belangrijk onderdeel van het gehele bedrijf, zodat hieraan voldoende aandacht besteed wordt. Desondanks is de variatie in de leg nog zeer groot, zoals uit de curven op pag. 24 reeds bleek. Op vele boerenbedrijven daarentegen worden weliswaar een aantal kippen gehouden, doch de verzorging is veelal niet van dien aard dat een redelijke productie verwacht kan worden. Het kostenpeil zal daarbij eveneens lager zijn.

Samenvatting

1. Uit de boekhoudingen van \pm 135 bedrijven blijkt, dat het gemiddelde arbeidsinkomen uit kippenhouderij in de boekjaren 1947/48 en 1948/49 voor gewone bedrijven bedroeg: f 8,65 per hen, voor vermeerderingsbedrijven: f 7,70 per hen en voor fokbedrijven f 13,03 per hen (exclusief broederij).
2. Het verschil in uitkomsten per hen tussen gewone en vermeerderingsbedrijven wordt voornamelijk veroorzaakt door verschil in kostenniveau, voortvloeiende uit de grotere omvang van de kippenstapel.
3. De productie van broedeieren op vermeerderingsbedrijven leverde, na aftrek van de extra-kosten daarvoor, in 1949 een meeropbrengst van 2,5 cent per afgeleverd broedei d.i. f 0.75 per hen.
4. Het verlichtingsverbod voor vermeerderingsbedrijven zal onder normale omstandigheden een extra nadeel opleveren. In 1948/49 was dit niet het geval, daar de zomerprijzen niet beneden de winterprijzen lagen.
5. Het arbeidsinkomen per hen blijkt, zowel op vermeerderings- als op gewone bedrijven, sterk te correleren met de gemiddelde legprestatie der dieren.
6. De gemiddelde leg per hen in de eerste 4 maanden van de legperiode (Oct. t/m Jan.) is een goede maatstaf voor beoordeling van de te verwachten legprestaties mits uiteraard hierbij rekening gehouden wordt met eventuele winterverlichting. Op de vermeerderingsbedrijven bedroeg de productie per hen in deze eerste 4 maanden gemiddeld 36 eieren per hen, d.i. 22% van de totale jaarproductie.

De publicaties van deze serie hebben betrekking op diverse bedrijfseconomische onderwerpen. Voor zover deze de landbouw betreffen worden ze samengesteld onder leiding van P. M. van Nieuwenhuyzen, ec. drs en Ir J. F. van Riemsdijk.

Verschenen:

1. De uitkomsten van de pluimveehouderij in 1948 en 1949; samengesteld door Ir C. M. Hupkes, prijs f 0,75.

In bewerking:

Voorbeeld van een bedrijfsanalyse van het weidebedrijf

Idem van het gemengde zandbedrijf

Idem van het akkerbouwbedrijf

De uitkomsten van het weidebedrijf

Idem van het gemengde zandbedrijf

Idem van het akkerbouwbedrijf

Arbeidsnormen voor weidebedrijven

Arbeidsnormen voor gemengde zandbedrijven

Arbeidsnormen voor akkerbouwbedrijven

